

УДК 332.14-048.35

Світлана Демиденко

Svitlana Demydenko

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**THE MECHANISM OF THE SUPPORT OF ECONOMIC MODERNIZATION OF UKRAINE'S REGIONS**

У статті обґрунтовано доцільність удосконалення механізму забезпечення економічної модернізації регіону, його оновлене змістовне наповнення в розрізі трьох підсистем – забезпечення, цільової та функціональної.

Ключові слова: економічна модернізація, механізм забезпечення економічної модернізації, внутрішнє забезпечення, зовнішнє забезпечення, регіон.

В статті обґрунтовано целесообразність удосконалення механізму забезпечення економічної модернізації регіону, його оновлене змістовне наповнення в розрізі трьох підсистем – забезпечення, цільової та функціональної.

Ключевые слова: экономическая модернизация, механизм обеспечения экономической модернизации, внутреннее обеспечение, внешнее обеспечение, регион.

The expediency of improving of the mechanism of the support of region's economic modernization, its renewed instructive filling in the section of three subsystems – support, special purpose and functional ones – are substantiated in the article.

Keywords: economic modernization, mechanism of support of economic modernization, internal support, external support, region.

Постановка проблеми. Економічна модернізація – це складний безперервний процес розвитку господарства країни, регіону, галузі. Змістом економічної модернізації, її генеральною метою є забезпечення конкурентоспроможності країни та її регіонів на світовому ринку, постійне зростання рівня та якості життя суспільства, що можливе за сучасних гео економічних реалій і рівня науково-технічного розвитку за рахунок переважно несировинних галузей, активного впровадження власних інноваційних продуктів. Питання забезпечення умов економічної модернізації є однією з пріоритетних цілей суспільного розвитку і компетенцією економічної політики як загальнодержавного, так і регіонального рівнів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемам економічної модернізації приділяють значну увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: О. Білорус, В. Будкін, І. Бураковський, Е. Вілсон, А. Гальчинський, В. Геєць, Я. Жаліло, А. Зіденберг, В. Новицький, А. Ослунд, О. Пасхавер, Ю. Пахомов, О. Рогач, А. Румянцев, Л. Хоффманн, А. Філіпченко та ін. Проте потребують подальшого дослідження питання удосконалення механізму забезпечення економічної модернізації регіону в умовах загострення економічних і соціальних проблем.

Метою дослідження є розробка механізму забезпечення економічної модернізації регіону, що має забезпечити науково-технічний поштовх для розвитку, збалансованість усіх сфер розвитку суспільства та якісну трансформацію української економіки на соціальній ринковій основі, підвищити ступінь задоволення потреб суспільства.

Виклад основного матеріалу. Механізм забезпечення економічної модернізації регіону слід розглядати як важливу складову загальної системи регіонального управління, що спрямована на забезпечення дієвого впливу на всі елементи регіональної соціально-економічної системи і досягнення поставленого результату. Крім цього, важливою характеристикою механізму забезпечення економічної модернізації є процесний підхід, що дозволяє досягнути неперервності здійснення процесу модернізації, обумовлює взаємопов'язаність діяльності суб'єктів управління регіональним розвитком у рамках встановленої організаційної структури управління, оптимальний розподіл ресурсів для економічного зростання в регіоні та досягнення визначеної мети.

Організаційно-економічний механізм – це сукупність організаційних та економічних важелів, форм і методів організації та стимулювання економічного розвитку, що впливають на економічну сис-

тему з метою реалізації поставлених цілей. Механізм забезпечення економічної модернізації регіону містить такі елементи: суб'єкт, об'єкт, цілі та завдання, фактори, процеси, заходи, методи, форми і результати. В структурі механізму виділяють три підсистеми: забезпечення, цільову та функціональну.

Підсистема забезпечення включає необхідні внутрішні та зовнішні умови для загального забезпечення процесу економічної модернізації в регіоні. Цільова підсистема визначає перелік основних суб'єктів та об'єктів управління, формулює цілі та завдання, а також виділяє критерії для оцінювання результатів дії механізму. Функціональна підсистема включає фактори, процеси, заходи, методи та форми механізму. Змістове наповнення кожної з підсистем, а також окремих елементів механізму забезпечення економічної модернізації визначається особливостями економічних процесів у регіонах України та специфікою впливу на них внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку.

Таким чином організаційно-економічний механізм – це комплекс із підсистем забезпечення, функціональної та цільової, що мають певну сукупність організаційних та економічних важелів і забезпечують вплив на всі параметри системи з метою досягнення поставлених цілей управління. Механізм забезпечення економічної модернізації регіону – це сукупність організаційних та економічних важелів, що впливають на економічну систему регіону з метою забезпечення економічної модернізації (рис. 1).

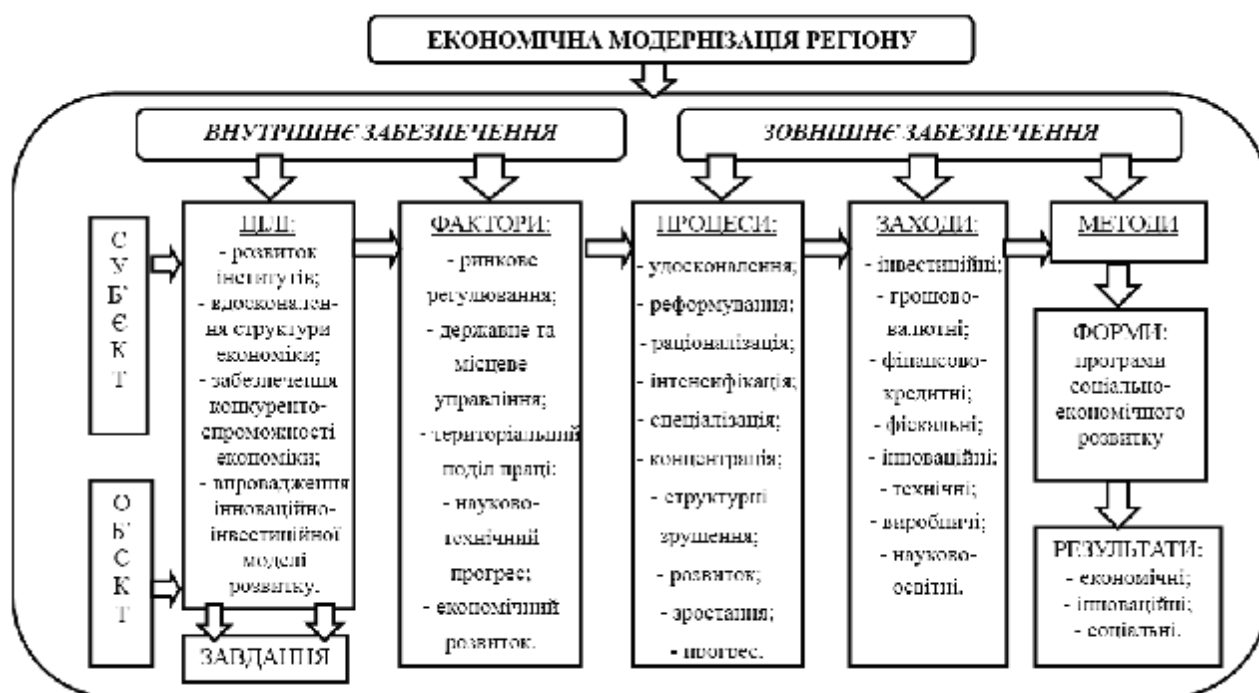

Рис. 1. Механізм забезпечення економічної модернізації регіону

Підсистема забезпечення механізму включає внутрішнє та зовнішнє забезпечення. Їх взаємодія дозволяє забезпечити розвиток економіки України з урахуванням власних особливостей науково-технічного розвитку, але й з одночасним забезпеченням конкурентоспроможності на світовому ринку.

Зовнішнє забезпечення ґрунтується на процесах вторинної модернізації, яка дозволяє здійснювати розвиток високотехнологічних галузей економіки на основі запозичення зарубіжних технологій. Ці процеси створюють умови для розвитку вітчизняних інновацій та загального технологічного вдосконалення процесу виробництва. Внутрішнє забезпечення включає впровадження прискорювальної модернізації, що дозволяє підвищити загальну ефективність функціонування економіки на основі впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій. Важливою складовою внутрішнього забезпечення є креативна модернізація, що покликана сприяти розробці вітчизняних науково-технічних розробок та їх впровадженню в усі сфери регіонального господарського комплексу.

Об'єктом процесу економічної модернізації в широкому розумінні залишається соціально-економічний розвиток регіону з його характеристиками комплексності та багаторівневості. Досягнення визначених політикою модернізації цілей дозволить вирішити ряд завдань макроекономічного рівня, серед яких такі:

– розвиток інститутів через розбудову ефективної системи інститутів національної економіки (права, власності, ринку, держави) на регіональному рівні з метою забезпечення передумов стійкого економічного зростання;

– вдосконалення структури економіки шляхом виділення пріоритетних галузей господарства за умов прискорення науково-технічного прогресу в світі й урахування конкурентних переваг розвитку економіки України та її регіонів;

– забезпечення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки в розрізі як традиційних статей українського експорту на основі їх якісного удосконалення, так і новітніх напрямів, де мають місце інноваційні досягнення українських вчених, дослідників;

– впровадження інноваційно-інвестиційної моделі регіонального розвитку як стратегічного пріоритету та необхідної умови суттєвого підвищення якості життя населення.

Механізм забезпечення економічної модернізації регіону слід розглядати як складову частину загальнодержавної та регіональної систем управління, що об'єднує низку інструментів, організаційних, правових і фінансово-економічних методів, призначених для активізації трансформаційних процесів у соціально-економічній системі та досягнення цілей модернізації. Враховуючи об'єктивну потребу в здійсненні безперервного процесу модернізації, перелік та ієрархія цілей економічної модернізації мають свою логічну структуру (рис. 2).

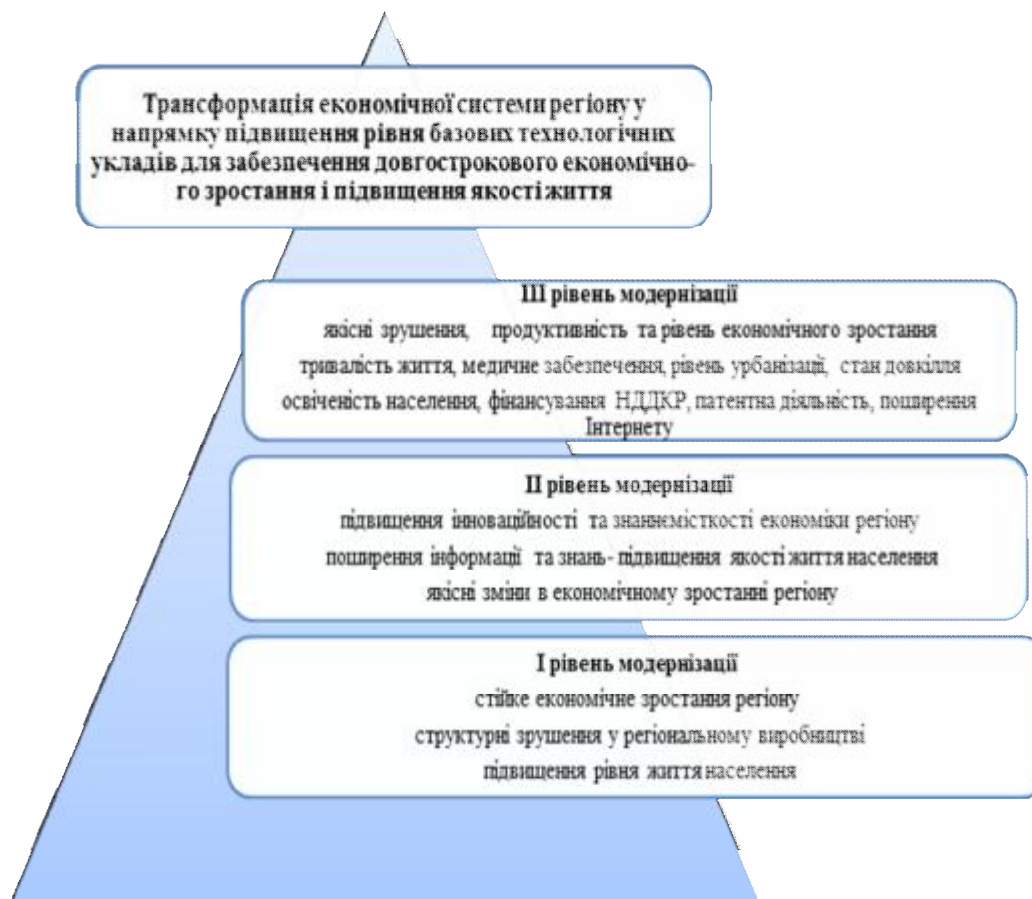

Рис. 2. Ієрархія цілей у механізмі забезпечення економічної модернізації регіону

Критеріями результативної модернізації на рівні регіону, як і в цілому в країні слід вважати збільшення обсягів інвестицій, інноваційні зміни структури економічних систем різних рівнів, зростання високопродуктивної зайнятості, підвищення якості людського капіталу, нарощування інтелектуального потенціалу.

Відповідно до визначених цілей економічної модернізації в ході їх досягнення заходами економічної політики повинні бути вирішені такі завдання регіонального рівня:

– врегулювання правових основ діяльності управлінських інститутів у регіонах України через чіткий розподіл функцій, повноважень та відповідальності між державним, регіональними і місцевими

ми органами влади; удосконалення міжбюджетних відносин у напрямі розширення дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок власних джерел;

– здійснення постійної структурної трансформації регіональних господарських комплексів з реалізацією пріоритету – підвищення технологічного рівня галузей, що підтримуються і стимулюються заходами державного регулювання та перспективами їх виходу на зовнішні ринки, підвищенням рівня оплати праці в них до рівня провідних країн за даною галуззю;

– прискорення розвитку інноваційної складової в контексті як підвищення рівня технологічності традиційних для регіону галузей, так і запровадження новітніх інноваційних технологій у швидко зростаючих секторах послуг, зокрема, фінансових;

– сприяння підвищенню конкурентоспроможності товарів і послуг, що є основою міжрегіонального та міжнародного обміну заходами як економічного, так і неекономічного стимулювання;

– узгодження цілей і заходів модернізації економіки регіону у взаємозв'язку із завданнями постійно обновлюваної регіональної інноваційно-інвестиційної стратегії економічного розвитку.

Нормативно-правове забезпечення економічної модернізації на рівні регіону визначають чинні Закони України, зокрема, Закони «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про захист економічної конкуренції», «Про стимулювання розвитку регіонів», Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 р. та інші. Незважаючи на достатньо ґрунтовні напрацювання зазначеними законами та нормативними актами інституціональних засад економічного розвитку та модернізації регіонів, вони не позбавлені певних недоліків. Так, державною стратегією регіонального розвитку недостатньо мірою враховані глобальні ризики та дисбаланси, що справляють безпосередній вплив на сучасний стан та перспективи українських регіонів у розрізі експортно-імпоротної діяльності, захисту від експансії транснаціональних корпорацій на український споживчий ринок тощо. В питаннях державної підтримки структурних змін регіональних господарських комплексів перелік заходів, як правило, обмежується лише прямою фінансовою допомогою за рахунок коштів Державного бюджету, що є досить проблематичним у ситуаціях циклічного стиснення економіки, значної кількості регіональних проблем, що потребують вирішення.

Регіональна складова «нової хвилі» реформ, що актуалізується за посередництва запропонованого механізму забезпечення економічної модернізації, дозволить отримати результати економічного, соціального та інноваційного характеру, що в своїй сукупності дадуть змогу досягнути визначеного як стратегічний пріоритет на загальнодержавному рівні синергетичного ефекту відновлення цілісності національної економіки. Економічними результатами політики модернізації на рівні регіонів стануть зростання валового продукту, обсягів вироблених товарів і послуг, що дозволить підвищити рівень доходів, заробітної плати на безінфляційній основі; збільшення припливу капіталу в економіку регіону, кількості робочих місць з середнім та високим рівнем оплати праці. Соціальну складову результативності політики модернізації становитиме зростання рівня життя населення, покращення його якості, збільшення частки середнього класу у загальній чисельності населення; до інноваційних результатів належить збільшення впровадження інновацій у господарську діяльність, прискорення обороту капіталу в інноваційній сфері, збільшення частки вітчизняних інноваційних розробок у загальному підсумку інновацій. Розвиток інноваційного підприємництва є одним із найбільш актуальних завдань новітньої економічної модернізації регіонів.

Механізм забезпечення економічної модернізації регіону може бути деталізований з точки зору суб'єктів, напрямків та інструментів регулювання (рис. 3). Застосування запропонованого підходу дозволить диференціювати підходи до вибору ефективних методів регіональної політики та конкретних інструментів адресного впливу на суб'єкти підприємницької діяльності з метою долучити їх до стратегічної мети регіонального розвитку – забезпечення довгострокового зростання на якісній основі з відображенням результатів у позитивній динаміці соціально-економічних показників.

Функціональними підсистемами механізму забезпечення економічної модернізації регіону є складові, до яких належать: ринкове регулювання як основа для забезпечення конкурентоспроможності виробництва та формування ефективної політики виходу на зарубіжні ринки; збалансоване державне управління та місцеве самоврядування як умова ефективного вирішення регіональних проблем розвитку; динамічний територіальний поділ праці, що дозволяє ефективно використовувати наявні та набуті конкурентні переваги, розвивати сучасні види економічної діяльності на основі новітніх досягнень науково-технічного прогресу та підвищення міжнародної конкурентоспроможності національного та місцевого виробництва.

Одним із стратегічних завдань економічної модернізації на регіональному рівні є створення сприятливого інноваційного середовища, що забезпечувало б перетворення наукових ідей та розробок у ринкові продукти міжнародного рівня; впровадження цих продуктів у важливі галузі економіки і соціальну сферу, а також дозволяло б зберегти наукові та інженерні школи. Забезпечення ефективної інноваційної діяльності вимагає високої концентрації виробничо-фінансових ресурсів регіону, якої можна досягнути лише за умови налагодженої співпраці всіх учасників інноваційного процесу. На виконання зазначених завдань спрямовані заходи, що є невід'ємною складовою механізму забезпечення економічної модернізації регіону та формують необхідне середовище здійснення трансформаційних процесів, а саме:

- інвестиційні (поліпшення інвестиційного клімату, підвищення зацікавленості національного та зарубіжного бізнесу у вітчизняних інноваційних проектах);
- грошово-валютні (забезпечення грошово-валютної усталеності, сприяння підвищенню купівельної спроможності населення, збільшення внутрішнього грошового обороту);
- фінансово-кредитні (стимулююча кредитна політика з метою розвитку інноваційної та виробничої діяльності, ефективний фінансовий перерозподіл грошових ресурсів на державному та регіональному рівнях);
- фіскальні (вдосконалення податкової системи з метою підвищення її ефективності, створення сучасної стимулюючої системи оподаткування інноваційної діяльності);
- інноваційні (впровадження вітчизняних технологій, використання закордонних технологій, розвиток інноваційного сектора економіки);
- технічні (загальна модернізація виробництва, вдосконалення технологічного забезпечення виробничого процесу);
- виробничі (розвиток національних та місцевих виробництв, сприяння підприємницькій ініціативі при відкритті власного бізнесу, розвиток ефективних виробничих відносин);
- науково-освітні (розвиток вітчизняної науки, сприяння підвищенню якості освіти, підвищення рівня взаємозв'язку між науково-освітнім сектором та виробництвом).

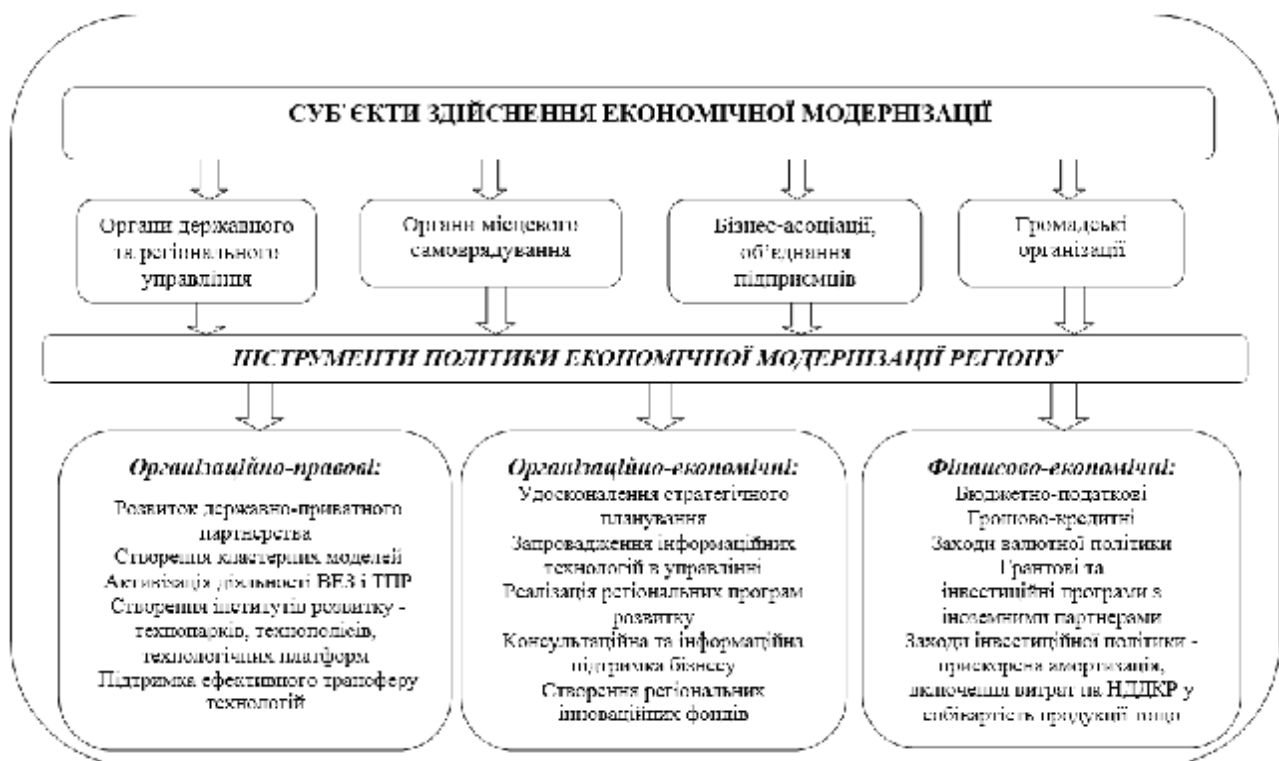

Рис. 3. Організаційно-економічна складова забезпечення економічної модернізації регіону

Активізація інноваційних процесів та їх подальший динамічний розвиток у контексті модернізації економіки регіону будуть ефективними в умовах інноваційної системи, що є сукупністю взаємопов'язаних складових, до яких належать: основні суб'єкти інноваційного процесу – технопарки, тех-

нополіси, науково-дослідні консорціуми, центри передачі технологій, венчурні фірми, бізнес-інкубатори, малі інноваційні фірми тощо; організаційні структури інституційної підтримки інноваційної діяльності – урядові структури, спеціальні управління місцевих органів влади, територіальні наукові та освітні центри, державний та регіональні інноваційні фонди, державні спеціалізовані банки, які займаються кредитуванням інноваційних проєктів, консультаційні центри та ін.; форми стимулювання інвестиційної діяльності – пільгове оподаткування, прискорений режим амортизаційних відрахувань, інвестиційний податковий кредит, субсидії, цільові асигнування з бюджету, пільгові кредити, дотації, списання витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи на собівартість продукції (послуг), кредитні гарантії тощо.

Висновки. Проведене дослідження забезпечення умов економічної модернізації дозволяє визначити механізм забезпечення економічної модернізації регіону як сукупність організаційних та економічних важелів, що впливають на економічну систему регіону, та уточнити змістовне наповнення його підсистем – забезпечення, цільової та функціональної. Створення необхідних умов для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, забезпечення основ довгострокового зростання, задіяння механізмів самопідтримуючого розвитку можливе за рахунок масштабної економічної модернізації країни та її регіонів. Модернізація української економіки на засадах інноваційного розвитку має забезпечуватися комплексним застосуванням усіх доступних важелів економічної політики та запобіганням конфлікту між їх впливом та між вирішенням стратегічних і поточних завдань. За цих умов державна політика економічної модернізації спроможна забезпечити належний соціально-економічний рівень національного розвитку та підвищення на його основі рівня та якості життя населення.

Список використаної літератури

1. Варналій З. С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : [монографія] / З. С. Варналій. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.
2. Геєць В. М. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / [В. М. Геєць, В. П. Александрова, Т. І. Артюмова та ін.]. – К. : Фенікс, 2003. – 1006 с.
3. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : [монографія] / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2009. – 336 с.
4. Будкін В. Державна інноваційна політика: український та зарубіжний досвід / В. Будкін // Дослідження міжнародної економіки : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 1 (66). – С. 25–40.

References

1. Varnaliy, Z. S. (2007) State regional policy of Ukraine: features and strategic priorities. Kyiv, NISD, 768 p.
2. Geiets, V. M., Aleksandrova, V. P., Artyomova, T. I. et al. (2003) The economy of Ukraine: strategy and policy of long-term development. Kyiv: Feniks, 1006 p.
3. Zhalilo, Ya. A. (2009) Theory and practice of forming of effective economic strategy of the state. Kyiv, NISD, 336 p.
4. Budkin, V. (2011) State innovative policy: Ukrainian and foreign experience. *Doslidzhennia mizhnarodnoi ekonomiky*, 1 (66), pp. 25–40.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2014.

Відомості про автора

С. Л. Демиденко, кандидат економічних наук, Черкаський державний технологічний університет.